ՀՀ ԳԱԱ ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտական հետազոտությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամից «Արևելյան Աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարանի (Armenian Digital Library of Oriental Sources)» շրջանակներում կատարված աշխատանքի հաշվետվություն.

ղեկավար՝ պ.գ.դ. Ազատ Բոզոյան

(1 հոկտեմբեր – 31 դեկտեմբեր 2018 թ.)

Թվային գրադարան ստեղծելու համար կատարվել են հետևյալ աշխատանքները.

ա/ պ.գ.դ. Ա. Բոզոյանի ղեկավարությամբ աշխատանքի են ընդունվել պ.գ.թ. Գ. Մարգարյանը /համակարգող մասնագետ/, օպերատոր-մատենագետներ՝ Ա. Ավետիսյանը և Է. Ղազարյանը: Նրանցից յուրաքանչյուրը տիրապետում է արևելյան և եվրոպական մի քանի լեզուների և հանձն է առել մուտքագրել և թվայնացնել Միջնադարյան Մերձավոր Արևելքում և Միջերկրայքում ստեղծված բազմադարյան մատենագրական հուշարձանները, ինչպես նաև դրանց շուրջ ստեղծված պատմագրական, գրականագիտական, լեզվաբանական, իրավաբանական և կրոնագիտական ողջ գրականությունը: Յուրաքանչյուր մասնագետի և ինստիտուտի տնօրինության հետ կնքվել է համապատասխան պայմանագրեր:

բ/ Հիշյալ աշխատակիցները քննարկել են թվային գրադարանի տարողության և ստեղծման խնդիրները ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գրադարանի քարտագրման և թվայնացման բաժինների աշխատակիցների, ինչպես նաև ՀՀ ԳԱԱ Ինֆորմատիկայի ինստիտուտի և Հանրային գրադարանի մասնագետների անշահախնդիր աջակցությամբ:

գ/ Թեմայի մասնակիցները չորս շաբաթվա ընթացքում յուրացրել են քարտագրման ժամանակակից սկզբունքները ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գրադարանի ինֆորմատիկայի բաժնում:

դ/ Թեմայում ընդգրկված մասնագետներից յուրաքանչյուրի համար ստեղծվել է համապատասխան աշխատանքային պլան:

ե/ ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գրադարանի և Հայաստանի հանրային գրադարանի մասնագետները մեզ են տրամադրել Կոհա ծրագրի համապատասխան էջ, որի մեջ մեր թեմայի մասնակիցները վերջին երկու ամիսների ընթացքում մշակում և

տեղադրում են մուտքագրված գրականությունը: Արդեն իսկ տեղադրված է շուրջ 200 կտոր գրականություն /սկզբնաղբյուրներ մենագրություններ, հոդվածներ, բառարաններ ևն./:

զ/ Թեմայի համար նախատեսված գումարով վերջապես գնվել է համակարգիչ և համապատասխան սարքավորումներ գրքերի մշակումը և թվայնացումը իրականացնելու համար: Գնված սարքավորումների մասին ավելի լիարժեք տեղեկությունները տե՛ս ֆինանսական հաշվետվության մեջ, որը կազմել է ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի հաշվապահ Կարինե Ստեփանյանը:

է/ նախապատրաստական աշխատանքներ են տարվում թվային գրադարանի ինտերնետային էջը ստեղծելու համար, բանակցություններ են ընթանում համապատասխան ծրագրավորողների հետ:

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտական հետազոտությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամից «Արևելյան Աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարանի (Armenian Digital Library of Oriental Sources)» շրջանակներում կատարված աշխատանքի հաշվետվություն.

ղեկավար՝ պ.գ.դ. Ազատ Բոզոյան

(1 հունվար – 31 մարտ 2019թ.)

Թվային գրադարան ստեղծելու համար կատարվել են հետևյալ աշխատանքները.

ա/ «Արևելյան աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարան» Ծրագրի շրջանակում, երեք աշխատակիցների (համակարգող մասնագետ Գ. Մարգարյան, օպերատոր-մատենագետներ Ա. Ավետիսյան, և Է. Ղազարյան) միացյալ ջանքերով, թվային շտեմարան է մուտքագրվել արևելագիտությանն ու արևելյան աղբյուրագիտությանն առնչվող շուրջ 900 միավոր գրականություն՝ աղբյուրներ, հետազոտություններ, թարգմանություններ (հայալեզու, արաբերեն, օսմաներեն, պարսկերեն, վրացերեն, հունարեն) ինչպես նաև արևելյան աղբյուրագիտությանը վերաբերող շուրջ 150 գիտական հոդված գիտական տարբեր պարբերականներից:

բ/ Կազմվել է Մատենադարանի քարտարանի հիման վրա ցուցակագրված, հասանելի պարսկալեզու սկզբնաղբյուրների (բնագրային հրատարակություններ,

բնագրային թարգմանություններ) համապատասխան ցուցակ, ինչպես նաև Մատենադարանի Արաբատառ քարտարանից դուրս է գրվել եւ պատրաստվել է շուրջ 50 անուն օսմաներենով եւ ժամանակակից թուրքերենով հրատարակված գրքերի ցանկ, նույն սկզբունքով դուրս է գրվել եւ ճշգրտվել է նախկինում ադրբեջաներեն համարվող գրականության ցանկը հետագա մուտքագրման համար։

գ/ Մուտքագրված գրականությանն մի մասն արդեն իսկ լրացվել է էլեկտրոնային հղումներով և «Արևելյան աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարան»-ի էջում դրանք հասանելի են թվային տարբերակով։

դ/ Իրականացվող աշխատանքի այս փուլում սկանավորվել և թվայնացվել են 50 GB ծավալով մի քանի տասնյակ աղբյուրագիտական հետազոտություններ, ինչպես նաև 500 GB ծավալով սկզբնաղբյուրներ, որոնք կմուտքագրվեն թվային շտեմարան հաշվետու ժամանակահատվածի ավարտին։

ե/ Պատրաստվել է «Արևելյան աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարան»-ի թվային էջի աշխատանքային տարբերակը, որն արդեն հասանելի է Koha համակարգում։

զ/ ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գրադարանի սերվերային ցանցին է միացվել «Արևելյան աղբյուրագիտության Հայաստանի թվային գրադարան»-ի 8 TB տարողությամբ հիշողության կրիչ, ինչը կապահովի ԱԱՀԹԳ-ում մուտքագրված թվային գրականության հասանելիությունը Koha համակարգում։

ՀՀ ԳԱԱ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

01.10.2018-31.12.2018

«Հայ գրականության պատմության ադրբեջանական կեղծարարությունների հերքումը» թեմայի առաջին եռամսյակում կատարած աշխատանքի

խմբի ղեկավար, բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ՎԱՐԴԱՆ ԴԵՎՐԻԿՅԱՆ

Ըստ նախանշված ծրագրի կազմվել է ադրբեջանական գրականագիտության և պատմագիտության մեջ հայ գրականության պատմությանը և առանձին հեղինակներին առնչվող ռուսերեն ուսումնասիրությունների և հոդվածների մատենագիտությունը:

Ադրբեջանական հրատարակությունների առաջին հպանցիկ քննությունը ցույց է տալիս, որ ադրբեջանական կեղծարարությունները զուգահեռ են ընթանում Ադրբեջանի արտաքին քաղաքականությանը և ռազմական հռետորաբանությանը: Ըստ այդմ տարեցտարի գիտական կեղծիքներից այն վերածվում է հրապարակախոսական ուղղվածությամբ անհիմն և անփաստարկ անհեթեթությունների:

Կատարվել է նաև համապատասխան մոնիտորինգ կապված այն հարցի հետ, թե դրանք գիտահասարակական ինչ հնչեղություն ունեն ռուսական միջավայրում՝ ակադեմիական ինստիտուտներից մինչև ընդհանուր կայքերը, ներառյալ Վիկիպեդիայի ռուսական տարբերակը:

Համեմատությունները բերեցին այն եզրահանգման, որ առկա որոշակի ազդեցությունը պայմանավորված է ոչ թե ադրբեջանական հրապարակումներով, այլ այդ հաստատությունների հետ ադրբեջանական կողմի ուղղակի շփմամբ:

Ելնելով այս հանգամանքից, այս տարվա նոյեմբերին մենք այցելեցինք Մոսկվա՝ հանդիպելով Մ. Գորկու անվան համաշխարհային գրականության

ինստիտուտի տնօրեն Վ. Պոլոնսկու հետ: Քննվող հարցերի լայն շրջանակում անդրադարձանք նաև այս խնդրին: Պայմանավորվեցինք, որ ադրբեջանական թիրախում հայտնված հայ միջնադարյան հեղինակների մասին ռուսերենով կներկայացնենք անհրաժեշտ նյութերը:

Հաշվետու եռամսյակում խմբի անդամներից բ. գ. թ. Էմմա Գալոյանը զբաղվել է այս թեմայով ադրբեջանական հրապարակումների հավաքման աշխատանքով:

Ընտրվել է աղբյուրից աղբյուր անցման սկզբունքը, երբ յուրաքանչյուր հրատարակությունից հավաքել ենք նրանում հղված համաբնույթ մյուս հրապարակումները: Նաև հնարավոր բոլոր հղումներով և ցուցիչներով նայել ենք Հայաստանի գիտական գրադարանների քարտարանները, ինչպես նաև համացանցում էլեկտրոնային շտեմարանները: Կատարված աշխատանքների արդյունքում հավաքվել է մոտ 60 անուն գիրք և հոդված, որն այժմ համապատասխան թեմատիկ մշակման ենք ենթարկում:

Խմբի անդամներից բ. գ. թ. Հերիքնազ Որսկանյանը նախ ուսումնասիրել է ծրագրի թեմային վերաբերող ուսումնասիրությունները հայ գրականագիտության և պատմագիտության մեջ: Քարտագրվել և առանձին առանձին ներկայացվել են Աս. Մնացականյանի, Պարույր Սևակի, Վ. Առաքելյանի, Շ. Սմբատյանի բերած հերքումները ադրբեջանական փաստարկներից յուրաքանչյուրին:

Այնուհետև ադրբեջանական նոր հրատարակությունները համեմատել ենք նախկինում կատարվածների հետ, պարզելու համար, թե նախկինում ասվածներին ինչ նոր հիմնավորումներ կատարելու փորձեր են արվել, որպեսզի դրանք ևս հերքվեն մինչև այժմ կատարված վերլուծությունների մեթոդով:

Ադրբեջանական հրապարակումների հիման վրա նախանշվել են կատարվելիք աշխատանքների հետևյալ երկու ուղղությունները.

Ա. Բնագրագիտական – ցույց տալ, որ միջնադարյան հայ հեղինակների ստեղծագործությունները բնագրային որևէ աղճատման չեն ենթարկվել ջնջելու

համար «աղվանական հետքը», այլ հակառակը՝ կազմվել են դրանց գիտա-քննական բնագրերը:

Բ. Տեսական-ադրբեջանական կողմից առաջ քաշված դրույթների և փաստարկների հերքումը:

Այս երկու ուղղություններով կընթանան հաջորդ եռամսյակի աշխատքաները:

01.01.2019-31.03.2019

«Հայ գրականության պատմության ադրբեջանական կեղծարարությունների հերքումը» թեմայի երկրորդ եռամսյակում կատարած աշխատանքի

Առաջին եռամսյակում եթե կազմվել էին հայ միջնադարյան գրականության մի շարք հեղինակների որպես թե աղվանական գրականության մաս կազմելու մասին հրապարակումների մատենագիտությունը և հնարավորինս ամբողջական ցանկը, ապա երկրորդ եռամսյակում դուրս են հանվել այդ հրատարակությունների մեջ առաջ քաշված «փաստարկները», և դրանք խմբավորվել են ըստ թեմաների և հարցադրումների բնույթի: Բոլոր հարցադրումները իրար են միացվել ըստ այն բանի, թե որ հայ հեղինակին կամ հայ գրականության պատմության ինչ հարցադրման են վերաբերում:

Նման աշխատանքը արդեն հնարավորություն է տալիս ներկայացնել, թե յուրաքանչյուր հայ հեղինակի և ընդհանրապես հայ գրականության պատմության վերաբերյալ ինչպիսի տեսակետներ կամ կեղծման փորձեր են ձևավորվել:

Խմբի անդամ բ.գ.թ. Է. Գալոյանը կատարել է ադրբեջանական տեսակետների ի մի հավաքումը և համակարգված ներկայացնելը:

Խմբի անդամ Հ. Որսկանյանը, ըստ կազմված այդ հարցադրումների, կատարել է հետևյալ աշխատանքը: Նախքան ադրբեջանական կողմի առաջ քաշած տեսակետների հերքումը կարևորվել է այն հարցը, թե դրանց վերաբերյալ ինչ տեսակետներ են եղել նախկինում և կան այժմ: Ըստ այդմ, համակարգված նյութի

յուրաքանչյուր դրույթի վերաբերյալ ներկայացվել են հայագիտության մեջ առկա կարծիքները և տեսակետները, որոնք որևէ ձևով չեն համընկնում Ադրբեջանի այսօրվա հեղինակների հնչեցրած տեսակետների հետ:

Հատուկ ընդգծվում է, որ այս հանգամանքը մեկ անգամ ևս վկայում է, որ Ադրբեջանի այսօրվա հեղինակների տեսակետները չեն ստուգաբանվում ակադեմիական գիտության շրջանակում:

Աշխատանքի գիտական նորույթը կայանում է քննության նման եղանակի մեջ և պայմանավորված է ուսումնասիրվող նյութի ընդգրկմամբ: Այսինքն՝ ոչ թե այս կամ այն հեղինակի մասին գրելիս անդրադարձ է կատարվում այդ պատմիչի մասին հայտնված կարծիքներին, այլ հարցը քննվում է համակարգային առումով, թե հայ պատմիչների որոշակի խմբի հանդեպ ինչ մոտեցմամբ, ինչ վերաբերմունք է դրսևորվել և ինչպես պետք է հերքել այն բնագրագիտական քննությամբ և գրականագիտական վերլուծությունների կիրառմամբ:

Հայ գրականության մի որոշակի հատվածի «աղվանականացման» ընթացքը իր պատմական զարգացման մեջ դիտարկելու համար մեր կողմից վերլուծվել են խորհրդային և հետխորհրդային շրջանի ադրբեջանական գիտությանը բնորոշ երկու գործերը՝ գրված Զիա Բունիաթովի և Ֆարիդա Մամեդովայի կողից:

Ադրբեջանական պատմագիտության մեջ աղվանականացման առաջին համակողմանի փորձը կատարվեց Զիա Բունիաթովի «Азербайджан в VII – IX вв.» (Բաքու, 1965 թ.) գրքում: Այստեղ առաջ քաշված տեսական դրույթները հիմնավորելու համար անհրաժեշտ էր ստեղծել աղվանական գրականություն, որի հեղինակների գործունեության տարածքը աշխարհագրականորեն ընդգրկում էր Հայոց Արևելյան կողմերը և Աղվանից թագավորությունը: Ըստ այսմ՝ պետք էր տեսական նախահիմքեր ստեղծվեին Դավթակ Քերթողի, Մովսես Կաղանկատվացու, Մխիթար Գոշի, Կիրակոս Գանձակեցու, Ստեփանոս Օրբելյանի, Վարդան Արևելցու, որպես թե աղվանական գրականության հեղինակները լինելը փաստելու համար:

Նման դրույթը հիմնավորելու համար որպես տեսական ընդհանուր (ունիվերսալ) տեսակետ առաջ քաշվեց այն գաղափարը, որ այս հեղինակների մի մասի ստեղծագործությունները գրվել են աղվաներեն և ապա դրանք հայերեն են թարգմանվել հայերի կողմից, որի արդյունքում մի շարք հատվածներ իբրև թե կրճատվել կամ հարմարեցվել են Հայոց եկեղեցու և ընդհանրապես հայկական քաղաքական նպատակներին, ուստի աղվանացման գործընթացն սկսվեց այդ հեղինակների երկերի բնագրային քննությամբ, ավելի ճիշտ՝ աղճատմամբ:

Ադրբեջանական այս «տեսակետները» ամբողջական ձևով շարադրվեցին Ֆարիդա Մամեդովայի տարբեր տարիների աշխատանքի արդյունքը եղող «Кавказская Албания и албанцы» (Բաքու, 2005 թ.) գրքում, որում կեղծարարությունն սկսվում է հայ հեղինակների անունների կեղծելուց, այնպիսի ձևով ներկայացնելուց, որոնք հաստատող որևէ վկայություն չկա հայ միջնադարյան գրականության մեջ, ինչպես օրինակ Վարդան Արևելցի «Աղվանեցի» (Вардан Аревелци -Албанский), Ստեփանոս Օրբելյան (Степанос Орбели):

Հայ միջնադարյան գրականության աղվանականացումը ոչ թե գիտական ուսումնասիրությունների եզրահանգմամբ է կատարվել, այլ դրա միջոցով հետապնդվող քաղաքական նպատակով, որպես մասը Արցախյան հարցի դեմ մղվող պայքարի: Այն լավագույնս արտահայտվել է Մամեդովայի վերը հիշված գրքի անգամ անոտացիայում, ուր գրքի համար ասվում է, թե նրանում «Исследованы албанские истоки Карабахской проблемы»:

Գրքի առաջաբանում էլ ասվում է, որ հայ պատմիչների մոտ հիշվող հայկական տեղանունների քննությամբ ցույց է տրվում, թե «с чем связаны попытки территориального обоснования и притязания армян к азербайджанским землям»:

Մեր կողմից կատարված աշխատանքի մեջ ցույց է տրվում հայ պատմիչների և հեղինակների «աղվանացման» ընթացքը, թե վերջինս հիմնավորելու համար տեսական ինչ դրույթներ են առաջ քաշվում: Ըստ այսմ՝ ներկայացվում է հարցի պատմությունը, ապա կատարվում է հերքումը, որը իրականացվում է զուտ

գրականագիտական քննությամբ, թեև որպես հարակից նյութ վկայակոչվում են նաև պատմագիտական ուսումնասիրությունները:

Հայագիտության մեջ հայտնված ըմբռնումների հաշվառմամբ երրորդ եռամսյակում արդեն անմիջականորեն կքննարկվեն ադրբեջանական կողմի առաջ քաշած տեսակետները «աղվանականացվող» հայ պատմիչների վերաբերյալ:

ՀՀ ԳԱԱ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

01.10.2018-31.12.2018

«Արցախի ազատագրված տարածքների ամրոցների հետազոտություն» թեմայի 2018 թ չորրորդ եռամսյակում կատարված աշխատանքների

թեմայի ղեկավար Գ.Մ.Սարգսյան

Հաշվետու ժամանակաշրջանում խումբը կատարել է դաշտային հետազոտություններ, հնագիտական հետախուզումներ և կամերալ աշխատանքներ: Դաշտային հետազոտություններ կատարվել են Քաշաթաղի շրջանի Միրիկ գյուղի Աղահեճ (Միրիկ 1) ամրոցի դամբարանադաշտում, ուր պեղներ են իրականացվել Քա. 8-7 րդ դդ թվագրվող դամբարանը (այս աշխատանքները ֆինանսավորվել են բարեգործի կողմից): Բացված դամբարանը, չնայած հնում կողոպտվել էր, պարունակում էր արտեֆակտներ, որոնք վկայում են հուղարկավորվածի պատկանելիությանը բարձր սոցիալական, հավանաբար՝ քրմական դասին, ինչը ընդգծում է ամրոցի ոչ շարքային՝ վարչա-կառավարչական ու հոգևոր կենտրոն լինելու մեր բնորոշումը:

Դաշտային հնագիտական հետախուզական աշխատանքներ կատարվել են Արցախի Հանրապետության Քաշաթաղի շրջանի հյուսիսային և, հիմնականում, հարավային սահմանամերձ տարածքներում: Հարավում հետազոտվել են N 1 և N 3 սահմանային ուղեկալների մոտ Coogle Earth ծրագրի տիեզերական լուսանկարների զննությամբ, որպես հավանական ամրոցներ առանձնացված երկու օբյեկտները: Այս խիստ դժվարամատչելի, բարձրադիր բլուրների ուսումնասիրությունը տեղում փաստեց, որ այստեղ ամրոցներ չեն եղել: Նույն եղանակով հայտնաբերվել ու առանձնացվել էր Մակար Բարխուդարյանի կողմից Խուդաֆերինի կամրջի դիմաց, Դալի սարի տակ հիշատակվող ամրոց-բնակատեղին՝: Հուշարձան այցելելու թույլտվություն ստանալու համար մեր երկարատև բանակցությունները սահմանապահ զորքերի տեղի

հրամանատարության հետ ապարդյուն էին, քանի որ պարզվեց, ու նշված տարածքը հանձնված է ժամանակավոր վարձակալության Իրանի Իսլամական Հանրապետությանը:

Մի շատ ուշագրավ ամրոց հայտնաբերվել ու փաստագրվել է Քաշաթաղի շրջանի հարավային թևում, Հակարի ու Որոտան գետերի միախառնման կետում: ՝Քարոտան՝ (մոտակա գյուղի անունով) կոչված ամրոցը զբաղեցնում է երկարավուն բլրի հարթեցված գագաթը և ներփակված է հիմնականում գետի գլաքարերից կրաշաղախով կարռուցված որմնահեծերով ու երկու զանգվածեղ աշտարակներով ամրացված շրջապարսպով: Գլխավոր՝ հարավային մուտքը կազմակերպված է աշտարակների ու գալարվող պատաշարերի միջով անցնող ուղիով: Վերգետնյա ու խուզահորանից հայտնաբերված խեցեղենը ամրոցը թվագրում են 14-18 րդ դարերով:

Հյուսիսային հատվածում հետազոտվել է Դրախտաձոր համայնքի տարածքում գտնվող՝ Նորաբերդ՝ ամրոցը, որ որոշ հետազոտողների կողմից նույնացվում է նշանավոր ՝Քաշաքաղ՝ ամրոցի հետ: Այս հարցը դեռևս ուսումնասիրման և հաստատման կարիք ունի: Հոչանց գետի ձախափնյա խիստ զառիթափ ու դժվարամատչելի վայրում տեղակայված ամրոցը պահպանել է մինչև 8,0 մ բարձրությամբ քարուկիր պարիսպներ, որմնահեծերով ու աշտարակներով: Հուշարձանում պեղված խուզահորանից հայտնաբերված խեցեղենը ամրոցը թվագրում է 10-14 րդ դդ:

Միրիկ գյուղի համայնքի ՝Խոզնավարի լիճ՝ կոչված ամրոցը տեղակայված է 2100 մ բարձրության վրա, բնական լճակի ափին և խիստ խաթարված է հետագա անկանոն կառուցապատումներով, որոնք հուշարձանի տարածքը վերածել են բազմաթիվ տարաժամանակյա անասնափարախների: Երկու խուզահորանները ցույց տվեցին, որ այստեղ խառնված են նաև մշակութային շերտերը, բայց հայտնաբերված բրոնզ-երկաթեդարյան սակավաթիվ խեցեղենը վերաբերվում է ամրոցի վաղագույն ժամանակաշրջանին: Նշենք, որ այս ամրոցի և լճակի համատեքստում պետք է

դիտարկել մոտակայքում նոր հայտնաբերվերված 2.4 մ երկարությամբ ձկնակերպ վիշապաքարը, որը առաջինն է Արցախի վարչական տարածքում:

Բոլոր երեք ամրոցներում կատարվել են չափագրումներ, լուսանկարահանում, տեղանքի օդալուսանկարում դրոնով, հավաքվել են վերգետնյա նյութերը և կատարվել են ստրատիգրաֆիկ խուզահորերի պեղումներ:

Կամերալ աշխատանքների ընթացքում օդալուսանկարահանմները ենթարկվել են համակարգչային մշակման և ստացվել են ամրոցների տեղահանույթները: Վերջիններիս վրա դրվել են երևացող շինությունների մաքրագծությունները, ստանալով հուշարձանների գլխավոր հատակագծերը: Խուզահորերից հայտնաբերված հնագիտական գտածոները ներկայացվել են նեղ մասնագետներին՝ թվագրությունները ճշտելու ու հստակեցնելու նպատակով: Նշենք, որ՝Խոզնավարի լիճ՚ ու ՝Քարոտան՚ ամրոցները և վիշապաքարը նորահայտ են, բացահայտվել ու փաստագրվել են հենց այս եռամսյակի դաշտային հետազոտությունների ընթացքում և գալիս են լրացնելու ազատագրված տարածքների ամրոցների ու հուշարձանների ցուցակները:

Գիտահետազոտական խմբի ուսումնասիրությունները որոշ արդյունքները ներկայացվել են տեղի կրթական ու մշակութային գործիչներին: Քաշաթաղի երկրագիտական թանգարանում կարդացվել է զեկուցում, ուր հարուստ ցուցադրական նյութով ներկայացվել են պեղումների նախնական արդյունքները և հայտնաբերված նորահայտ ամրոցների մի մասը, ինչը հավանության է արժանացել և լայն արձագանք գտել տեղի հասարակության շրջանում:

01.01.2019-31.03.2019

«Արցախի ազատագրված տարածքների ամրոցների հետազոտություն» թեմայի 2019 թ առաջին եռամսյակում կատարված աշխատանքների

Հաշվետու ժամանակաշրջանում «Արցախի ազատագրված տարածքների ամրոցների հետազոտություն» ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբը կատարել է և՛ կամերալ, և՛ դաշտային հետախուզական աշխատանքներ: Վերջնականապես մշակվել և ի մի են բերվել մինչ այդ կատարված դաշտային աշխատանքների նյութերը, ինչի արդյունքում ստացվել է ազատագրված տարածքների ամրոցների մի պատկեր, որն արդեն այսօր կարելի է ներկայացնել լայն հասարակությանը՝ որպես շարունակվող աշխատանքների տվյալ փուլի արդյունք: Որոշվեց մինչ օրս գիտական բավարար մակարդակով ուսումնասիրված ամրոցները ներկայացնել հանրությանը շրջիկ ցուցադրության պաստառների տեսքով: Ընտրվեց ազատագրված տարածքներում բացահայված 15 ամրոց, որոնցից յուրաքանչյուրի համար կազմվեց A-0 չափի մեկ պաստառ: Բոլոր պաստառները կազմված են միևնույն սկզբունքով՝ ելնելով այն իրողությունից, որ նյութը ամբողջովին նոր է և դիտողին պետք է տեղեկացնի և՛ անծանոթ տարածքի, և՛ անծանոթ հուշարձանի տեղադրության, ուսումնասիրման մանրամասերին ու տալ ոչ մասնագետի համար ընկալելի դիդակտիկ նյութ: Այսպես պաստառների շապիկում նշված են աշխատանքները իրականացնող կազմակերպությունները և Արցախի Հանրապետության սխեմակիկ քարտեզի վրա նշված են ազատագրված տարածքում տվալ ամրոցի գտնվելու վայրը: Ոչ մեծ տեքստային մասում տրված է ամրոցի վերաբերյալ հակիրճ տեղեկատվություն և ներկայացված են տվյալ ամրոցին բնորոշ տեսարանների լուսանկարները:

Վաստառների վերնամասում ներկայացված են անօդաչու թռչող սարքով (դրոնով) արված հուշարձանների օրտոֆոտոպատկերները (օդային հավաքական լուսանկարը) և վերջիններիս մշակման արդյունքում ստացված ամրոցի գլխավոր հատակագիծը՝ դրված տարածքի տեղահանույթի վրա: Նշենք, որ այս վերջին պատկերները ստացվել են նորագույն տեխնոլոգիաների կիռարման շնորհիվ և նորամուծություն են Հայաստանի և Արցախի հնագիտության, և հուշարձանների ուսումնասիրության բնագավառում: Ցուցադրության պաստառների կրկնօրինակները տեղադրված են

Հայագիտական ուսումնասիրությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի էլեկտրոնային կայքում:

Արցախի Հանրապետության մշակույթի, երիտասարդության հարցերի և սպորտի նախարարության հետ ձեռք բերված համաձայնությամբ ցուցադրությունը առաջինը կկազմակերպվի ապրիլի սկզբին Ստեփանակերտում, որի շնորհանդեսից հետո այն կներկայացվի Արցախի մյուս քաղաքներում: Ծրագրվում է ցուցադրության *ընթացքում* համալրել *թեմայի համապատասխան ուսումնասիրության արդյունքում ստեղծված նոր պաստառներով:*

Հաշվետու ժամանակաշրջանում գիտահետազոտական խումբը կատարել է նաև դաշտային աշխատանքներ: Մարտ ամսին բավականին անբարենպաստ եղանակային պայմաններում խումբը իրականացրեց Դուզդաղ, Արահուծ, Աղավնո 1, ամրոցների ուսումնասիրությունը, որոնց նյութերը մշակվում են: Նշենք, որ 2019 թ. առաջին եռամսյակի համար նախատեսված գործուղման գումարների փոխանցումը ուշանալու պատճառով հնարավոր չեղավ կատարել ծրագրված օդալուսանկարահանումները անտառապատ վայրերում գտնվող այնպիսի հուշարձաններում, ինչպիսիք են՝ հարավային թևում գտնվող Գրհամի, Քուրդիկի, Մազրայի ամրոցները, որոնց անհրաժեշտ պատկերները կարելի է ստանալ միայն հունվար-փետրվար ամիսներին, երբ ծառերը տերևակալված չէն:

Գիտահետազոտական խումբը շարունակում է աշխատանքները թեմայի վրա և մոտակա ժամանակներում ՀՀ ԱԱԾ-ից մեր դիմումի դրական պատասխանը ստալաուն պես՝ ծրագրում է հետազոտել սահմանային գոտում գտնվող Խուդաֆերին 1 և Խուդաֆերին 2 ամրոցները, ուր մեզ արգելեցին այցելել անցյալ տարի՝ համապատասխան թույտվության բացակայության պատճառով:

ՀՀ ԳԱԱ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅԱՆ, ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱՅԻ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

01.10.2018-31.12.2018

«ՓԱՓՈՒԿ ՈՒԺԸ ՈՐՊԵՍ ԿՈՆՍՈՑԻԱՏԻՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈԴԵԼԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ» ԾՐԱԳՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հետազոտական խմբի ղեկավար՝ Լ. Ղ. Շիրինյան

Պայմանագրով նախատեսված համապատասխան 2018թ. մեկ եռամսյակային (հոկտեմբեր, նոյեմբեր, դեկտեմբեր) ժամանակահատվածի համար հետազոտական խումբը կատարել է հետևյալ աշխատանքները.

1. Համապատասխան գրականության ուսումնասիրություն և հարացույցի ճշգրտում:
2. Փափուկ ուժի հայեցակարգի տեսական-մեթոդաբանական հիմքերի ուսումնասիրություն:
3. Փափուկ ուժի միջոցով կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության ներդրման հնարավորությունների նախնական հիմքերի ուսումնասիրություն:
4. Փափուկ ուժի հիմնախնդրով հետաքրքրվող հայ հետազոտողների մոբիլիզացիա խնդրի հետագա ուսումնասիրությունների համար:
5. Հետազոտական խումբը անցկացրել է կլոր սեղան-քննարկում փափուկ ուժի տեսական հարցադրումների ճշգրտման և դրանց ուղղությամբ հետազոտությունները շարունակելու վերաբերյալ:
6. Զուգահեռաբար տարվում է կոնցեպցիայի մասսայականացման աշխատանքներ, ինչը խիստ կարևոր է կիրառական քաղաքագիտության տեսանկյունից:

Տվյալ թեման հետազոտական խմբի նախորդ՝ «Հիմնադրույթներ կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության մոդելի (անվտանգության բաղադրիչը ներքին և արտաքին չափումներում)» իրականացրած ծրագրի տեսական եզրակացությունների ու գործնական արդյունքների կիրառման շարունակությունն է: Եվ, համաձայն քաղաքագիտության տեսություններում գոյություն ունեցող ավանդույթի, նպատակը տեսական հարցադրումների (դոկտրինների) հիմնադրույթների իջեցումն է կիրառական ոլորտ՝«փափուկ ուժի» գործիքակազմով:

Տեսական հետազոտությունների հիման վրա հետազոտական խումբը կատարել է որոշակի դատողություններ առ այն, որ արդի աշխարհում միջազգային

հարաբերությունների և պետությունների արտաքին քաղաքականության տիրույթում «փափուկ ուժի» կիրառությունը ազգային շահերի ագրեգացման տեսանկյունից դարձել է խիստ արդիական և արդյունավետ: Այս տեսության հեղինակ Ջոզեֆ Նայը «փափուկ ուժի» արդյունավետությունը երկրաքաղաքականության (գեոպոլիտիկա) մեջ պայմանավորում է այն կիրառող սուբյեկտ-պետության մշակութային ներուժով: Հաշվի առնելով հայ ժողովրդի մշակութային-քաղաքակրթական բարձր ներուժը, հետազոտական խմբի նախնական տեսական ուսումնասիրությունների համաձայն, «փափուկ ուժը» կարող է դառնալ Հայաստանի Հանրապետեության արտաքին քաղաքականության գերակայությունների և հիմնական խնդիրների լուծման գործուն մեխանիզմ: Մասնավորապես՝ հարավ-կովկասյան տարածաշրջանում ՀՀ արտաքին քաղաքականության և տարածաշրջանային անվտանգության ապահովման համար «փափուկ ուժի» արդյունավետությունը աներկբա է՝ հաշվի առնելով այդ ոլորտում ՀՀ չիրացված ներուժը:

Նկատի ունենալով հետազոտական խմբի կողմից իրականացված նախորդ ուսումնասիրությունը՝ նվիրված Հարավային Կովկասում կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության մոդելի համապատասխանությանը, սույն հետազոտության նպատակն է արդեն «փափուկ ուժի» միջոցով նպաստել ժողովրդավարության այդ մոդելի գործնական ներդրմանը Հարավային Կովկասի երկրներում:

Եվ, հատկապես, հաշվի առնելով, որ թավշյա հեղափոխության արդյունքում Հայաստանի Հանրապետությունը փաստացի դառնում է տարածաշրջանում ժողովրդավարական արժեքների ջահակիրը, և նկատի ունենալով, որ ՀՀ-ի հեղինակությունը համաշխարհային քաղաքական թատերաբեմում առավել բարձր է՝ այս հանգամանքը ակնհայտորեն պարարտ հող է ստեղծում «փափուկ ուժի» կիրառման համար: Այս իրողությունը ՀՀ-ին հնարավորություն է տալիս առաջարկել տարածաշրջանի անվտանգության և ժողովրդավարացման իրատեսական մոդել՝ հիմնված կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության տարրերի իրացման վրա:

01.01.2019-31.03.2019
«ՓԱՓՈՒԿ ՈՒԺԸ ՈՐՊԵՍ ԿՈՆՍՈՑԻԱՏԻՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈԴԵԼԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ»
ԾՐԱԳՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Պայմանագրով նախատեսված համապատասխան 2019թ. առաջին (իսկ պայմանագրով՝ երկրորդ) եռամսյակային (հունվար, փետրվար, մարտ) ժամանակահատվածի համար հետազոտական խումբը կատարել է հետևյալ աշխատանքները.

1. Համապատասխան գրականության ուսումնասիրության արդյունքում կատարվել են մշակումներ:

2. Փափուկ ուժի հայեցակարգի տեսական-մեթոդաբանական հիմքերի վերաբերյալ մշակումները համեմատվել են հարավ-կովկասյան երկրներում առկա համապատասխան գործոնների հետ:
3. Գնահատվել են կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության մոդելի ներդրման համար հարավ-կովկասյան երկրներում առկա տարրերը, բաղադրիչները:
4. Այս փուլում ստացված արդյունքները քննարկվել են է կլոր սեղանի ձևաչափով:
5. Հաջորդ եռամսյակում նախատեսվում է կոլեկտիվ մենագրության համար հետազոտության արդյունքների և նյութերի սինթեզում:

Հետազոտության այս փուլում արդեն որոշակիացել են համապատասխան գրականության ուսումնասիրության արդյունքում արված մշակումները ՀՀ-ի՝ տարածաշրջանային արտաքին քաղաքականության մեջ փափուկ ուժի ռազմավարական մեթոդաբանության ներդրման անհրաժեշտության տեսանկյունից: Խնդրի վերաբերյալ հետազոտական խմբի կողմից կատարված դիտարկումները ցույց են տվել, որ հարավ-կովկասյան տարածաշրջանում ՀՀ-ի սուբյեկտության և գործնական քաղաքականության արդյունավետացման համար, հաշվի առնելով տարածաշրջանային մարտահրավերը, ինչպես նաև քաղաքական գործընթացների զարգացման միտումները, փափուկ ուժի գործիքակազմը կարող է ապահովել բավարար արդյունավետություն:

Հեռանկարում ունենալով տարածաշրջանի բազմական պետությունների քաղաքական արդիականացման տեսլականը կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության մոդելի համատեքստում՝ ՀՀ-ն իր արտաքին քաղաքականության մեջ պետք է շեշտադրումներ կատարի նաև փափուկ ուժի գործիքակազմի կիրառության առումով, ինչը հարևան պետությունների ոչ միայն իշխանությունների, այլև ժողովուրդների հետ երկխոսության իրատեսական և արդյունավետ հիմքեր կարող է ստեղծել:

Մեր մշակումները և ՀՀ արդի տարածաշրջանային արտաքին քաղաքականությունը ցույց են տալիս իրենց տրամաբանությունների միջև ներդաշնակության տարրերի առկայությունը, քանի որ ՀՀ վարչապետն արդեն որերորդ անգամ հրապարակավ բարձրաձայնում է ադրբեջանական ժողովրդի հետ ՀՀ-ի կողմից երկխոսության ձևավորման անհրաժեշտության մասին, ինչն ուղղված է տարածաշրջանում խաղաղության փոխվստահելի մթնոլորտի ձևավորմանը՝ հեռանկարում ունենալով խաղաղության խոսույթի միջոցով տարածաշրջանի կոնֆլիկտային ներուժի մեղմացումը: Իսկ այդ ամենն ուղղակիորեն կապ ունի փափուկ ուժի մեթոդաբանության գործնական կիրառության հետ, որի գիտական մշակումները զուգահեռաբար տարվում են մեր հետազոտական խմբի կողմից:

Տարածաշրջանային արդի իրողությունները և քաղաքական գործընթացի զարգացման դինամիկան կրկին անգամ հիմնավորում են սույն հետազոտության արդիականությունը և անհրաժեշտությունը, որի տեսական հանգրվանը պետք է հարավ-կովկասյան բազմական պետություններում փափուկ ուժի գործիքակազմի կիրառությամբ կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության մոդելի ներդրման հիմքերի մշակումը լինի՝ դրանց բոլոր տեղական շահագրգիռ կողմերի անուղղակի և ուղղակի ներգրավմամբ: Առաջին հերթին հետազոտական խմբի կողմից տարվող ուսումնասիրությունների արդյունքների շահառուները պետք է լինեն այն անդրենածին ժողովուրդները, որոնք սեգմենտար առումով ապահովում են տարածաշրջանի բազմական պետությունների հասարակական կառուցվածքը: ՀՀ-ի կողմից այս ռազմավարության որդեգրումն իր տարածաշրջանային արտաքին քաղաքականության հայեցակարգում կարող է բարձրացնել ՀՀ-ի վարկը և այն դարձնել ժողովրավարություն արտահանող պետություն, քանի որ այսօրեական իրողությունները ցույց են տալիս, որ ՀՀ-ն ունի նմանատիպ ներուժ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

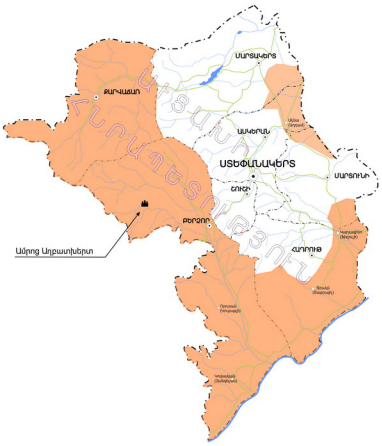

Ամրոց Աղբատխերտ

Արցախի Հանրապետություն, Քաշաթաղի շրջան, գ. Հակ

Ամրոց Աղբատխերտ

Տեղագծանոցը և երևացող շինությունների հատակագիծը

Հորիզոնականները անցկացված են 1.0 մ-ից

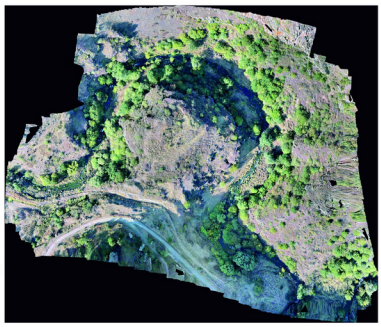

Աղբատխերտ ամրոցի օրտոֆոտոպատկերը

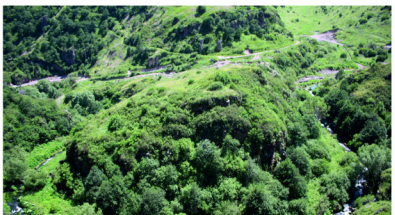

Ամրոցի ընդհանուր տեսքը հյուսիսից

Ամրոցի ստորոտի ավերված բնակատեղին

Հուշարձանի անվանումը	Ամրոց Աղբատխերտ
Այլ անվանումներ	Այգեձաձաի
Անվանման ստուգումը	Ժողովրդական պատմական գրույցատեղին
Բաղադրամասերը	Սիրնեպերդ, բնակատեղի
Ձևավորումը (նպատական)	Բ.ա. 2-1-ին դդ.
Հայտնաբերման տարեթիվը	2013 թ.

Աշխատանքային տվյալներ

Գունդերու վարը	Հրազդ Բնակավայր	Արցախի Հանրապետություն Քաշաթաղի գ. Հակ
Բնակավայրի նախկին անվանումները		Սիրնեպերդ
Աշխարհագրական կոորդինատները		39 41 53,3 N. 46 16 00,5 E.
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից		1563 մ.
Ներոյ բնակավայրի մնացուցակը		1.8 կմ. հվ-արե., արշինար 136
Գտնվելու վայրը		Արարատի մարզ ագ ագի
Ուղղիր տեսությունական կապը		Ամրոց «Հերիս»

«Հաստատական նկարագրություն»

Գտնվում է «Հաց տուր» հանքատեղամասից մոտ 0.7 կմ հս-արմ. Այսպես մեզի աբ ագին, Աղբատխերտ կոչված տեղամասում։ Ամրոցի միջնաբերդը տեղադրված է մոտ 120 մ. տեղամասերով կրոնական թեռակոյտ վրա։ Ուղղանկյան ժայռամասնեղեն հեղեղոյ թեռակոյտի իր անջրոյ ծայրակոյ հատակից մեռնվում է Արարատի մեռուգի մեջ, արևելքոյ գետին ճեղք կոչվոյ շրջանքերով ոռոգվել ամրոցանման ջրոյը։ Նշագրվում է, որ Այսպես մեզը, ամանաց, դատոնում է ամրոց պաշտպանող ցրի խանդակ մեռնակոյին։ Հնարվոր է մեղեսուոց միայն հատակից, անջնելով մոտ 150 մ. լայնությամբ բանգան իրնայոյը։ Սիրնեպերդ գրաբերելու է թեռակերտ գագաթի մոտ 60 մ տրամագծով հարթ մակերեսը և ամրոց պատպող ամրացված է կիկլոպան պատսարով։ Դարտաքարի հատակաքիր կոչվում ոմն գրանց կանգնած երկու մեծ քարերով ընդհանրում է ամրոցի գլխավոր մուտքը։ Այն կամակերևույթած է ճեղու կոչվոյերից պատսաքարերով ոստրոտվոյու մոտ 3 մ լայնությամբ և 20-25 մ երկարությամբ մրջանքի տեսքով։ Վերջինս բանգան իրնայոի աստրոտոց բարձրանում է գետի բրնարերի հիմնական պատսաքարը։ Հաստաքարի կոչի ընդանքի միջնանանով, հիմնական պատսաքարից ներքև, նուսի գրաբերը գնում է ամրոցի երկրոյ պաշտպանական պարիսպ, որը կա ընդհատվում է գետանքոյ մուտքի մրջանքով։ Կա երկրոյ պատնաց գրված է միայն ամրոցի ծայրերի հատակաքիր կոչվում, քանքի գիտ՝ ճեղք կոչվոյերից մեռնվաստոց պաշտպանված է բնական ժայռամասերով ու գետի ջրերով։

Սիրնեպերդի հրտնա-ասանման ծառի բարձրարեր հատակամով նկատվում են մի մեծ առանձնակված կառույցի, հնարավոր է դրանի գիտատանվեցիր։ Կա բարձանանքանանց շինարարված կառույցներ է նոր կիկլոպական շարվածքով և տեղի փարսան խոտանանմեղոյի մեջ ճեղում է հատակախարար։ Սուսմեղի շինարարվեղի պատեր նկատվում են մեղեսարերի վերում, վերանվանվաց շրջանակարան կեր Սիրնեպերդի ծանրերի հարդարանքը, ամենանի հանքանակությունը, մեռակերտ է, քանի որ կեսարոտում կանգնած է մնացել մեծ քեզ բնական ժայռանանքան։ Վերջինս, հնարավոր է, թաղնվել է տեղում ինչ ինչ ծեսական պարարդությունների համար։

Սիրնեպերդի հատակաքիր կոչի ծանանան իրնայոյոն է և շրջանակում տարածվել է ամրոցի բնակավայրը։ Վերջինս պատերով անջնված է Արարատի մոտ Մ-Ա-ների համանանի հիրուանան նիկերանանան սեռերդ խարդանանաց։ Այն անցել է անմիջական բնակավայրի կեսարոտով, գրեթե անջոցրելին ամենեկով։ Ինչպես նշվեց հատակաքիր ոտեցի նեղերին կուտակված ոռոի բարձունքերից հանքանքի է նեղեղերեի հարուստ հանքանան, որը ցնդացրելով է մերթ. թողելոց վերևց գաղտագան երեսա ընկած ժամանանակաշրջաներով, ստեղծել Բ.ա. 2-հազ. վերջից մինչև Բ.ա. 1-ին դդ. առաջին կեսը մեռատոց ժամանակահատվածը։

Ամրոցի միջնաբերդը հարավից

Հիմնական պարսպի արևելյան հատվածի երևացող մասը

Սիրնեպերդի ներսի կաուցքապատումից մնացած պատերի տեսքը

Հարավային վիրսի պարսպի կիկլոպական շարվածքը

Հարավային ստորի պարսպագծի հատվածը

Սիրնեպերդի Կենտրոնում գտնվող «պաշտպանական» քարը

Ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Սարգսյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Դանիելյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԱՄ

ԱՄՐՈՑ ԱՆԴՈԿԱԲԵՐՈ

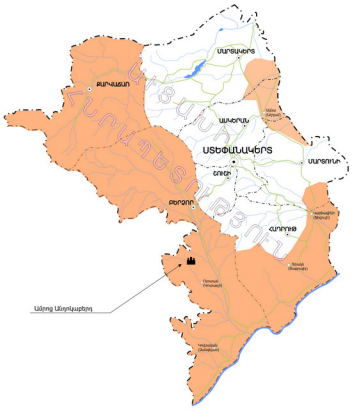

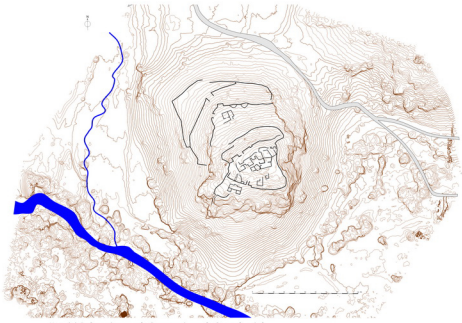

Արցախի Հանրապետություն, Քաշաթաղի շրջան, Որոտան գետ,
Ամրոց Անդոկաբերդ,
Տեղադրամասերը և նրանցող ժամանակաշրջանների հատակագիծը

Հորիզոնականները անցկացված են 1,0 մ-ով

Ամրոցի օդանկարները:

Հուշարձանի անվանումը	Ամրոց Անդոկաբերդ
Այլ անվանումներ	Քեղրլար
Անշարժ գույքագրը	Ժողովրդական ճանաչողություն
Բարդությունները	միջնաբերդ, ցնցաբաղեղի,
Թվագրությունը (ենթադրական)	մ.թ.ա. 4-դդ հագ – վաղ միջնադար
Հայտնաբերման տարեթիվը	2013 թ.

Աշխարհագրական տվյալներ

Գտնվելու վայրը	Արցախի Հանրապետություն
Երկրամաս	Քաշաթաղի շրջան
Բնակավայր	գ. Անդոկաբերդ
Բնակավայրի նախկին անվանումները	Պետրոս/բարդ
Աշխարհագրական կոորդինատները	39.26 14.8 N., 46.28 43.7 E.
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	655 մ
Դիրքը ընտանեկան կեղտոնոցներ	1.7 կմ հվ. արևմուտ 87
Տեղադրությունը	Որոտան և նրա հովտային ժամանակի հատվածի
Ուղղիր տեսողական կապը	Կապակցիր, Սալբուս, Անդոկաբերդի բնակավայրի

Հնագիտական նկարագրություն

Գտնվում է Անդոկաբերդ գյուղից 1 կմ. հարավ, Որոտան գետի ձախ ափին, հանդուրժելի ելեր տեսարանի վերադասման կնտի ոտա բարձրացող բլրին և նրա ստորոտում: Բաղկացերտ ամրոց-բնակատեղի է, ուր կանգը հարատևել է վաղ միջնադարի վերջն, վաղ միջնադար ցնցաբ ժամանակաշրջանները:

Բլրին գտնվել է ամրոցի միջնաբերդը, իսկ նրա հյուսիսային ու արևելյան ստորոտներում տարածվել է բնակատեղին: Հարավային արևմտյան կողմում գյուղը կրկնում է ամամտրի ուղղությամբ ժայռաձիգերով, իսկ հյուսիսային կողմից այն ամուռ վիսամում է ստորոտի հարթությունը: Միջնաբերդը ամրացված է 4-5 շարք, միմյանց զուգահեռ գնացող պատնաշներով, որոնք փակում են մատչի հյուսիսային մասը: Պաշտպանիչ կրում են վերամատնման հետքեր և լայն ելն պահանջել: Լանջի միջնամասով գնացող պատնաշի հիմնամասերը վիրտուալ խրտվածով են, իսկ վրան վերանը դրված են մոտավոր խոշոքաղաքի թեքված մեծին մատի բարերդ առանց կրաշաղախի: Պաշտպանիչ պատնաշներ են մինչև 1.5 մ բարձրությունը: Պաշտպանիչ միջնակաց տարածությունը կրում են կատարյալասիան հետքեր: Վերին պատնաշաքեղ եղերում է քրդաքաղաքի մեռելերոտ հարթեցված չուրջ 60 X 70 մ մակերեսով տարածք և ունի առանձնացրած հատակագիծ: Միջնաբերդում պահպանվել են տարբեր մանրաչափ շինությունների հետքեր, բայց նրանցից մնացած մեկնակետերի, բաղնանեկանկոց հանգիստների, փողոցների հիմնաքարերը, դարձերվ վիրաբերնա նեղքերնեց, վերաբերում են հուշարձանի վերջին ուշ և անորոշ վաղ միջնադարի ժամանակաշրջանին: Կատեր հատակագիծով տուն-խանութ ծառայեցրել կողոցը նոյն ժամանակաշրջանին է պատկանում: Շինությունները կառուցված են վերին լանջի գլաստրերից ու մեղքված բարձրանալ չոր շարքանցով և պահպանվել են երեք կամ երեք քարի բարձրությամբ:

Միջնաբերդի հարավ-արևելյան եղեռանին պարզ երևում է մարտնեղերի մեջ բաղված, որևի փնոց իջնոր նեռ տոպանքը լրացրած ժամանաբերի ուղեցիրը: Կնայուրով է, որ վերջին փորված է մատրոց կողմից և ժամանակին ծանկված է եղել ապերով:

Ժողովածուների հարավային հեռաբարձ հերկերն է և հեռն կատրաբաստումից հետերը գտնվի լեռ մնացել, բայց ծանկերեսն ի հարտ են ազատ հեղեղների բաշխային լեռերվեր: Ժնանատեղի ինչպերազանի լեռների հորդությունը 0.7-1,5 մ է, հիշց ելեռում է տեսանատեղի կորդանգեներում: Այս կորդանքի հրտվածին հերեն ելեռում են հեմնատեղին ու բարտերչարի բարձանեցի հետերը: Տարածքում գալանանանեցը արտաքին էշաներ չեն պահպանվել:

Հուշարձանում հարաբերվում վերջերսյան նեղքերեն հրնան վրա հուշարձանը ընդաբերում է Կուր-արաքսյանից վերն, վաղ միջնադարյան ընկած հնագիտական ժամանակաշրջանները, այն է մ.թ.ա. 4-դդ հգ – 4-5 դդ.:

Ընդհանուր տեսքը արևմուտքից

Ընդհանրը տեսքը հյուսիսից

Հատված առաջին պարապաշարից

Հատված երկրորդ պարապաշարից

Բաղպատ արտրիք պատի փլատակների մեջ

Հատված մեջերերից

Միջնաբերդի բլակեի սեկյանի հիմնապատերը

Մարդաբերպ կուռք (1-3 դդ.)

Ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Մարգարյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Ղանիթեյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Բարկուշատի բերդ

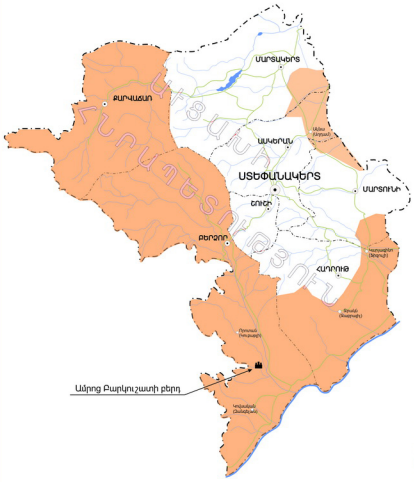

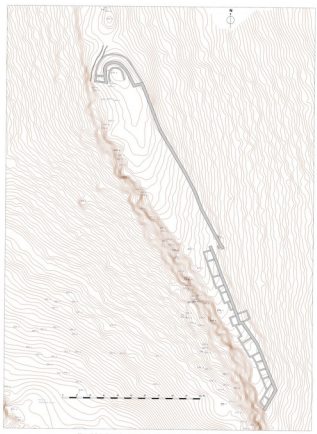

Անվոր օրտոֆոտոպլանները

Հուշարձանի անվանումը	Բարկուշատի բերդ
Կն անվանումներ	Ղալա
Անվանման արդյունը	Լ.Հ հոլ.բարձանների կառաստ: Անվանումը պատճառված է, բայց նրանք այս անվոր հնու խնդրանքով է
Բարդությունները	պարիսպներ, մուտք, խաչքարեր
Ինքնագրությունը (նախնական)	9-14 դդ դդ
Հարմարությունն տարեթիվը	2013 թ.

Աշխարհագրական տվյալներ

Գտնվելու վայրը	Արցախի հանրապետություն
Շրջան	Քաշաթաղի
Գնահատված	Գոբանավանք, Որոտան համայնք
Բնակավայրի (սահմանի) անվանումները	Ղանձրիխատ,Կոլատաղի շրջան
Աշխարհագրական կոորդինատները	N. 39 19 02.8 E. 46 34 57.2
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	649 մ
Դիրքը բնակավայրի նկատմամբ	1.6 կմ արևմուտ, ազիմուտ 274
Տեսարանները	Քաշուշի գետի ձախ ափ
Ուղղիչ տեսողական կապը	Պահու բերդ

Հնագիտական նկարագրություն

Գտնվում է Որոտան գետի աջակողմյան Քաշուշի գետի ձախ ափին, Որոտան բնակավայրից 3.0 կմ հարավ, նույն համայնքի նկատմամբ գտնվում 1.6 կմ արևմուտք:

Անվոր տեսադարանված է հիմնաքարերով հարավ-արևելք դեպի Քաշուշի գետը իջող բարձր, սուսերաձև լեռնաբարձի վերին մաս ու երկար գագաթնային: Վերջին հարավ արևմուտքից հեռնոցում է ուղղահայաց կողերով անմատչելի բնական ժայռերով, իսկ հյուսիս-արևելյան կողմից անդրադառնում է 280.0 մ երկարությամբ ամրակապտալով: Պարիսպը ծառայել է նաև որպես մերի տարածք լսելավայրեր ու հարձակման հոլդակրքի հեռատեսար: Անվոր հատակագծում ձուտեմում է թեքատիպ, երկարաձիգ ուղղանկյունի, ուր վերին, ամենամյան ծածկ լայնությունը 35.0 մ է, իսկ ստորին, ամենամեծ մասերինը՝ 12.0 մ: Վերին ու ստորին կիստերի բարձրությունն միջին տատանվում՝ 35.0 մ է:

Ներսանարանի ամրոցամյաս հատակին անկատարյալ է հյուսվածքին չբարեսարքությունը 20-25 մ երկարությամբ, ամբիտարորեն ձուտեմերտ խանդակով: Խանդակի լայնությունը 10-15 մ է, խորությունը 6.0 մ: Վերին եզրագծում ամրոցը սալարտնված է կրոցարմուտ քարերի մեծությամբ կիսաշրջան պատնեշով, որի ստանդան, ծուռմանաց եզրով մնացել է ամրոցի երկրորդ հյուսվածքն մուտքը: Ամրոցը ընդգծված միջնաբերդ չունի և այս քրանի գագաթին նկատվող շրջանման կառույցը կարելի է վերագրել դղյակին: Դղյակի գրնգոց, մեծամասն, տարածվում է բայց իրապարակով:

Արևելյան պարիսպը կանգուն է գրեթե ամբողջ: Երկարությամբ, տեղ տեղ մոտ 4-5 մ բարձրությամբ: Այն հիմնականում հարթ է և միայն նեղ կնդեռում ոմբոլորված է բազալտից գրաս ելքեր ուղղանկյուն ու կիսաքրտալ ոմանաձևերով: Լրացնող պատնեշների միջնանկատում բարքերում է ամրոցի գլխավոր մուտքը: Այն կամանվերված է ուղղաս կրկնապատնեշների միջով անցնող 3-4 մ սարդաձև միջանցք:

Պարապատերն կեղ, նեղուց, մուտքից նեղուց, պահպանվել է իրար հարդրտոց սեղմանների տցաս, որը կապարի նաթատանների տարբերություն է թոլյում: Ամրոցի արևմտյան, ոտրպահաց ցամաքային ժայռաբերի տակ բարձում է մի բնական միրանցիկ անհան, որը, ամենայն հավանականությամբ, ուղղարդի ձանապարհ» թողարկված մուտքն է:

Ամրոցի ընդհանուր տեսքը արևելքից

Արևելյան պարիսպը

Ամրոցի պարիսպը

Հատված արևելյան պարսպաշից

Պարսպի կիսաշրջան որմնահեծը

Ամրոցի գլխավոր մուտքը

Պարապետ կիր սեղմակի պատը

Պարսպի գաղտնաբաղնը

«Հրազդի ձանապարհ»-ի մուտքը

Ծրագիրը իրականացնող՝ գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Սարգսյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Դանիելյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Ամրոց Ծիծեռնավանք

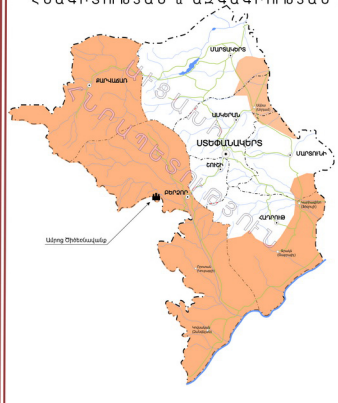

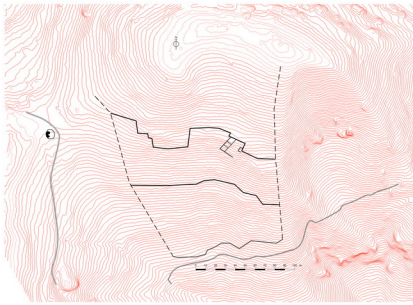

Արցախի Հանրապետություն, Քաշաթաղի շրջան, գ. Ծիծեռնավանք
Ամրոց Ծիծեռնավանք
Տեղահանության և երկաթյա շինությունների գնահատված հատակագիծ
Հորիզոնականները անցնցված են 1,0 մ-ից

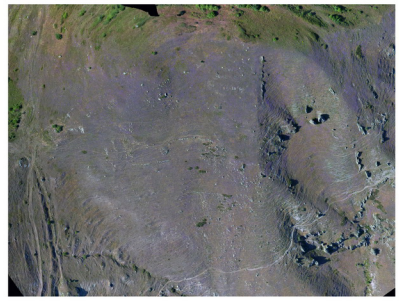

Ամրոցի օրտոֆոտոպլանները

Ամրոցի ընդհանուր տեսքը հարավ-արևմուտքից

Ամրոցի երկրորդ պարսպաշարը

Հուշարձանի անվանումը	Ամրոց Ծիծեռնավանք
Այլ անվանումներ	-
Անվանման աղբյուրը	Տոպոնիմ բնակավայրը
Բարգավաճումները	ամրոց, դամբարանաբլուր, գրեհաբնակ
Թվագրությունը (նախնական)	Ք.ա. 2-1 հզ
Հարմարեցման տարեթիվը	2013 թ.

Աշխարհագրական տվյալներ

Գտնվելու վայրը	Արցախի Հանրապետություն
Հրազան	Քաշաթաղի
Բնակավայրի	գ. Ծիծեռնավանք
Բնակավայրի նախնին անվանումները	Գիշատլու, Սուլթանքեշ
Աշխարհագրական կոորդինատները	39 37 54.5 N. 46 23 21,3 E.
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	1479 մ
Ներքը բնակավայրի մինչև ամրոցը	2.1 կմ. հյ-արմ., ազիմուտ 225
Ջրագծերը	Խոզնավար և Կաղասարոր գետակների ջրբռնման
Ուղղիր տեսողական կապը	ամրոցներ՝ Սրաբ գրեգ, Հաչանց, Սոնասար

Հնագիտական նկարագրություն

Գտնվում է Ծիծեռնավանք գյուղից 2,1 կմ հարավ-արևմուտք, գետի Աղյանի գետի հովիտը իջնող խոնավ և ցածրադիր գետակների միջանցքում գտնվող բնակավայրի ցցին: Ամրոցի շինությունները պահպանվել են ցցի հարավային արևելյան լանջին: Ցցի գագաթնամասը խորտիպային տարածքներն մեծիրաչափ ու հեղեղված է: Հնագիտական է, որ ժամանակին գագաթն եղել է միջնաբերդ, իսկ մեր հատն է միայն ամրոցի բնակատեղին:

Պաշտպանված բնակատեղին գտնվելիս է հարավային թեքության լանջին և ունի մոտ 150X150 մ չափերով տարածք: Կն բարդ կոպիտից հեղեղված է պարսպանձով, իսկ հետևում հորիզոնական գնացող երկու հենապատ-պարապաշտերով բաժանվում է երեք բնակելի դարականձերին: Դարականձերում տեղ տեղ նեռում են կառուցապատումը մնացած պատերի հատվածներ և ոչոչանցուն նաստանների հետքեր: Պատերն ու պարիսպները շարված են անմշակ, մեծքան, մեծ քարերից, երկրորդ, յոր կիկլոպյան շարվածքով և պահպանվել են մինչև 1,0 մ բարձրությամբ: Առանձին շինությունների հետքեր կան նաև բնակատեղի մեջտեղի պատված մոտ, ցցի ստորոտում:

Բնակատեղի ստանդարտ բարձունքին տարածվում է հիմնական դամբարանադաշտը: Առանձին դամբարանարարներ հանդիպում են նաև ժեռնատեղի լրացնելիք ու լանջերին: Դամբարանները հիմնականում կողոպտված են:

Բնակատեղի ներանդամ կոլտուռա, գետի հիմնական դամբարանադաշտը տանող ճանապարհի սեղմանանում մերկացող մեծ ժայռաքարերը հնարավոր գոհատեղ է: Ժայռի հոլովահարված մակերեսին պահպանվել են սվիրապորդեն տեղանվերու արվանվերու հարդրանգերը ոչոչանցուն և կրոն փոտրանվեր ու բանվանվեր: Լմենաբարձր վերոտ ոչոչանցուն ազատվել է:

Հնդանման տարածքում հարավային հոլովանվեն հոլովանվեն է, բայց գնահատվում է, որ պատեր եղել է մեծ ամպամբ:

Հնդանման տարածքում հարավային վերջանալու խոցերին սահակ է և ոչ որոշ, բայց շինությունների բերոց է ոչ բրոնզի և կլան երկաթի դարաշրջանների:

Հատված սառրոն պարսպից

Պարապաշտի գալլիկոնված անցքով քարը

Հատված երկրորդ պարսպաշարից

Պարսպի կիկլոպյան շարվածքը

Վերին պարսպի հիմնաշարի երկրերտ կասուցվածքը

Ճոհասեղանի ընդհանուր տեսքը հարավից

Ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Սարգսյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Դանիելյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Ամրոց Եզնագոմեր

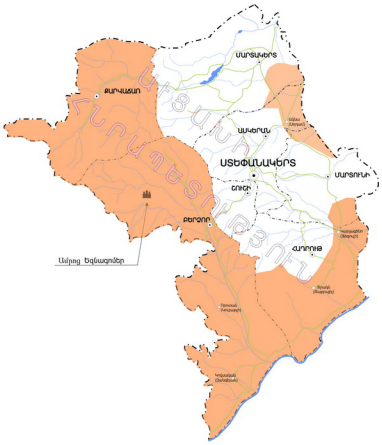

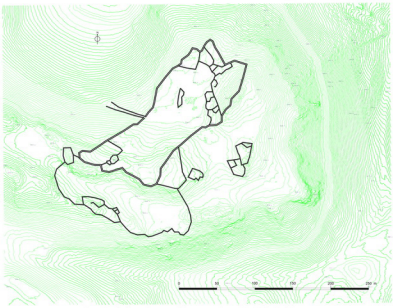

Աղցպփի Հանրապետություն, Քաշաթաղի շրջան,գ. Լեռնահովիտ

Ամրոց Եզնագոմեր

Տեղահանության և երկացող շինությունների հատակագիծը

Գծագիրն պատրաստվել է ինքնագրավ ՏԻ-1.0-ով

Ամրոցի օդտֆոտոապատկերը

Ամրոցամիտ բլուրը հարավից

Ամրոցի ընդհանուր տեսքը հյուսիս-արևելքից

Հուշարձանի անվանումը	Ամրոց Եզնագոմեր
Այլ անվանումներ	
Անվանման ստուգումը	ժողովրդական գյուղի պատմական անվանումը
Բարդությունները	Ամրոց, քնարաններ, դամբարաններ
Ինվարդությունը (նոսիմնական)	Ք.ա. 2-1 հազ.
Հայտնաբերման տարեթիվը	2013 թ.

Աշխարհագրական տվյալներ

Գտնվելու վայրը	Արցախի Հանրապետություն
Շրջան	Քաշաթաղի
Բնակավայր	գ. Լեռնահովիտ
Բնակավայրի նաև/կամ անվանումները	Եզնագոմեր, Դարաքշիշ, Լեռներեցեն
Աշխարհագրական կոորդինատները	39 44 30,1 N. 46 14 41,0 E.
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	2000 մ.
Դիրքը քնարանների նկատմամբ	2,5 կմ. հյ-արև., արձիտուտ 240
Տեսադրությունը	բաց, անշրջ դաշտում
Ուղղիր տեսադրական կապաղ	անրոցներ՝ հակ 1, Միրանցք, Հերկ

Հնագիտական նկարագրություն

Գտնվում է Լեռնահովիտ (Ինոմ.Ս Եզնագոմեր) գյուղից 2,5 կմ հյ-արև., հակ գյուղից 4 կմ հյուսիս. ընդարձակ սպահարի հրուժաքին եզրագծին բարձրացող ոչ շրջապատ սալաքն ձարգաքարերի վրա վերիվայոց հարթ ձևերիտով բլրին: Հարաբտան անմասնի կիսալուսն անրոցներից 1, որի պատնաբարով Մերվանկոց տարածքը 3,0 հեկտարից ավելին է (երկարությունը 280 մ., լայնությունը 110 մ): Կն անրոց պարարեղով անրարքան է մեծաձևավալ մեղբան ժարարեմորոնից, որտ. կիսալուսն շարունակով երկրիտ դրված և մեկ 4 մ բարձրությամբ սահմանված պատնաբարերով:

Հիմնական պատահի հյուսիս-արևմտյան ձևաբարի կիսերրոնական ծառում հատակ ուրվագծվում է 3-4 մ լայնությամբ անրոցի գլխավոր մուտքի բարձրանգը: Անրոցաձևատ բլրի հրուժաքին ստորոտից գեսի գլխավոր մուտքն է տանում երկու կրպեղերց պատնաբարերով Մերվանկան յուրց 50-60 մ երկարությամբ միջանցքատիպ ձևանապարհ: Անրոցի ներտում երևում են երկրերտ ու միաբերտ միջնապատերով բաժանված ընդարձակ հատակներներ, ամենամբ հանձնակներությամբ սեռամասերտանոցներ: Վերջինիներս ուրվագծերը ժորտ-անցքանմերով հարդրանվքում են գլխավոր մուտքի հետ: Մորր սառեմնանքնած սեռամասերտանոցների անկրունները, պարարատպատի տակ վկատվում են մարդկանց կաղարանոցներ հիշեցնող ոչ մեծ ոորտանցներ ու կրաքարե, մեկ-երեքոտ սեքամանոց շինությունների հետքեր:

Հիմնական պատնաբարերից դուրս երևում են բազմաթիվ մեծ ու փոքր սեքամանոցներ և պատնաբարերով եզերված մեծ հատակներներ: Բիտ կատարյալատվում են եղել անրոցի հարավարևելյան ու հարավ-արևելյան ստորոտերը: Կատեր հենապատ-պատնաբարերով կազմակերպված աշխատանքի դարանանոցերին պատնաբարեր են բաժանվել շինությունների հետքեր: Անրոցը շրջապատող փոքր բլուրներով ու ձգանատարերով կրպատվում ցնդարձակ տարածություն երևում են երկարաձիգ բաբեր ցանկապատ - սահմանագծեր, բազմաթիվ փարախներ և պարզապես պատերի հատվածներ: Հիշյալատ մուտքից ու հեռավոր բլուրներին փաստարկվել են քրոնոլ-երկաթեղարյան ժամանակաշրջանին բնորոշ բազմաթիվ դամբարանադաշտերներ:

Հաշվի է հնարավոր, որ անրոցը գնդանյան բնակատյան գնալ չի եղել և մատանի է որպես մեծաքանակ սեռամասերտերի սեռամասերտանոցների կենտրոնական հավաքատեղի: Հուշարձանում միջոցառնյա հետիցելը սակավ է, բայց դատելով շարունակվող անրոցը կարելի է թվագրել բալատաթի սեռամասերտանոցի սեռամասերի գրոնոլ-երկաթեղարյան ժամանակաշրջանով: Ք.ա. 2-1 հազարամյակներով:

Տեսարան ամրոցի նեղուց

Հատված հյուսիս-արևմտյան պարսպաշղթից

Նեղուն միջնապատերից մեկը

Արևմտյան լանջի դարավանդներից մեկի հենապատը

Հարավային պարսպաշարը

2013 թ. հետազոտական արշավախմբի երեք անդամները

Ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Սարգսյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Դանիելյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՐՑԱԽԻ ԱԶԱՏԱԳՐՎԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԱՄՐՈՑՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ՊՈԱԿ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

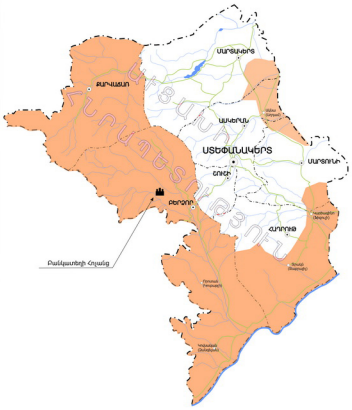

Ամրացված բնակատեղի Հաչանց

Արցախի Հանրապետություն, Բաշաթաղի շրջան, գ. Հոլանց
Ամրացված բնակատեղի Հոլանց
Տեղադիրքային և երևացող շինությունների հատակագիծը
Հոլանցհանգամանքից սեղմագծում են 1.0-ը ոց

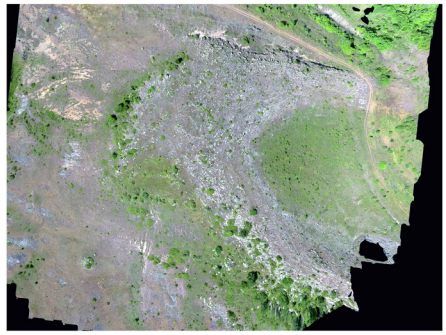

Բնակատեղիի օդտոդիտապատկերը

Ընդհանուր տեսքը հյուսիս-արևմուտքից

Ցանկապատված ծածի հողմնահարված ժայռերնը

Հուշարձանի անվանումը	Անեղաքար բնակատեղի Հոլանց
Այլ անվանումներ	—
Անվանման արտը	Ժողովրդ բնակատեղ
Բաշաթաղամասերը	բնակատեղի, պաշտամունքներ
Պնդաքրտությունը (նեծնմնական)	մ.թ. 1-ին հազ. -միջնադար
Հայտնաբերման տարեթիվը	2017 թ

Աշխարհագրական տվյալներ

Գտնվելու վայրը	Արցախի Հանրապետություն
Երկրամաս	Բաշաթաղամաս
Բնակավայր	գ. Հոլանց
Բնակավայրի նախկին անվանումները	Գեղաշ
Աշխարհագրական կոորդինատները	39 40.07.0 46 26 13,1
Բարձրությունը ծովի մակերևույթից	1732 մ
Ներգր բնակավայրի մակարածք	1.8 կմ2 եզ.-արմ., արևմուտ 244
Հասանելիությունը	Հոլանց և Կիլսանի միջև ընկած լեռնանցքին
Հարևդ տեսարանային կապը	Շրջան՝ Ծուշի, Սոնաբատ, Դաշտաձոր, Գրմեսաղբեր

Հնագիտական նկարագրություն

Գտնվում է Կիլսանի և Հոլանց գետահովիտների միջև ընկած լեռնաշղթան անհնաբարձ կետի՝ Հոլանց գեղի հարավային արևելյան ելուստի երկայնքին: Հուշարձանը բաղկացած է երկու հատվածներից՝ ազատասալնյան բնակատեղիից և պատապարից՝ ժայռերի ընդարձակ տարածքից անհավասարապատիր Հուշարձանը շատ լավ է պահպանվել և մեծ է հասել նիստ հողմնահարված ու բացազանգ վիճակում: Բնակատեղիին տեղակայված է հոլանցների արձիգան գերտրոնն և նրանում է 200 X120 մ չափերով մի սան տարանք: Այն անոգանցած է գրանի պատակով վեցաթև անկյան բարերից բաղադրված մեծաչափ դուռով պատրաստ-ցանկապատով: Այն պահպանվել է հատվածաբար. մեկ քարի բարձրությամբ: Բնակատեղին մեծամասամբ կնատրում են նոր-նատեղ շարունակող բարձրագիր կոտրատ անկոտրելի պատերի հատվածներ: Կոտրվածքը հիմնականում փոքր, մինչև կես մետրանոցի տարածություն են թաղծում: Վերտում հնարավոր երբայ ուղղագիծ 2-3 կոտրատ կատրվածներ: Բնակատեղիին ընդհանուր ատարգաատանան պատերեզեր իր շինանվիճեալով առանձնանում է 1,0 մ չափությամբ պատերով կամոնագոր, որը շարունակում կատրալ: Այն 9,0 X 9,0 մ-ատրագիծ չափերով հատակագիծ ժուռալով քարանվեր, որ այն ունենալու է ներքին մեծ դարանանցք: Ներքին մեծ դարանանցքի հատակագիծը ունի ուղղանկյուն ձևաչափ: Ցի բարանանցքում, որ այն ունենալու է ներքին մեծ սան տրանանցքի կամ ձագուկ տարանանցքի նշան ունի:

Հնձանի հատակները 400 մ արանց. հոլանցների ատանցան ներատեղ սանցում է 120 մ երեսաքարյան անկյան մեծ բարերից կերտված շարանցերով ոստայնել կամոնագոր սատրալ: Դարասի ի հիմնական մասի միջանցքը տարտանք հողմնահարված է և պատեր միջնամասում են հոլանցների ժարգանի նկարների ընդարձակ սպիներ: Այս ընդարձակ բաց հատվածում շինությունների հատակ մեռերի մեր փաստագրվել: Հուշարձանի շրջակա տարածքերում պահպանվել են քրոնոլերեզարդական ամբարտակաշարերներ:

Ամրացված բնակատեղիում վերջերսներս նեղերեն լի հարմարվելիս, բաց դասերով հուշարձանի յինանեմիկայից, կարելի է ենթադրել, որ այն ընդգրկվելու է ազգային ժամանակաշրջանի սեռատնտեսական սեռատնտեսության կարան է, որը ստրատիֆիկել է նաև միջնադարում:

Բնակատեղիի հիմնական ծածի հատվածը

Բնակատեղիի շրջապարսպի հատվածը

Բնակատեղիի հարավ-արևելյան եզրամասը

Ուղղանկյուն սենյակի պատաշարը

Ծայր արևելյան եզրապարիսպը

Բնակատեղիի մոտակայքի դամբարանադաշտը

Ծրագիրը իրականացնող գիտահետազոտական խումբ՝ Գ. Սարգսյան, Բ. Կարապետյան, Ա. Դավթյան, Հ. Դանիելյան